

Unitárius Közlöny

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI ---

Dr. BOROS GYÖRGY.

TARTALOM:

A szerkesztő asztaláról	82	☐	Két levél — G. I.....	90
Imádság	84	☐	Sóhaj. — Berde Mária	92
Pünkösöd ünnepén. — Dr. Boros György	85	☐	Az ifjakhoz. -- Dr. Boros György.	92
Kozma Gyula — Ü. Gy.	87	☐	A Dávid Ferencz egylet köréből.	94
Az utazásról. Heinrich Józsa		☐	Egyházi és iskolai mozgalmak	96
igazgatónő felolvasása	87	☐	Irodalom.	97
Nők világa K. S.....	89	☐	Unitárius egyháztörténeti adatok	97
		☐	A mező kincsei	98

SIMON LÁSZLÓ

ORGONA és HARMONIUM KÉSZÍTŐ

== KOLOZSVÁRT, JÓKAI-UTCA 5. SZ. ==

Elvállalok bármily kivitelű új orgona készí-
tést, átalakítást, kibővítést és hangolást, valamint
iskolai harmonium készítést.

Továbbá szószék fölé koronákat jótállás mellett
szilárd anyagból és a kitzűött időre pontosan elkészítve.
Szíves pártfogását kéri

SIMON LÁSZLÓ,

mély tisztelettel

orgona készítő.

Szabott árak! Jutányos árak!

◆◆◆ Cs. és királyi udvari szállító. ◆◆◆

NEUMANN M.

KOLOZSVÁROTT, Mátyás király-tér.

Magyarország legnagyobb, legrégebb
férfi-, fiu- és leányka-ruhák telepe,
== készen és mérték után ==

A tavaszi idényre ajánl:

a legújabb szövetekből legdivato-
sabb szabásu fölöltőket, átmeneti
▲▲▲ kabátokat és gallérokat. ▲▲▲

Mindenféle könyvnyomdai
munkákat, modern ki-
állításban, gyorsan és
jutányos árakért készít az

„Ellenzék” - Nyomda
Kolozsvárt, Szentegyház-utca 22.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

Kiadja:
A DÁVID FERENCZ-EGYLET.

Szerkeszti:
Dr. BOROS GYÖRGY

Előfizetési ára: 2 k. 40 fillér. Egy szám ára:
24 fillér. Egyleti tagok, 5 évi kötelezettség-
gel, egy évre 2 koronát fizetnek.

Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztár-
nokhoz küldendő Kolozsvárra. — Hirdetések
jutányos árban fölvetetnek. — Kéziratokat
nem adunk vissza.

A szerkesztő asztaláról.

A haladás hívei rá fognak jönni, hogy vallásos fogalmaik nem elég tiszták. Ázután rá jönnek arra, hogy a bibliából nyert ismereteik hibások, mivelhogy az iskolában nem azt tanították nekik a mit tudni kellene, hanem azt, a mit hinni kell. A bibliát nem hinni, hanem tudni kell. A biblia bőviben beszél a hitről, de a biblia szavai és a hit oly messzi állanak egymástól, éppen mint az ajtó az ablaktól. Hogy a biblia tanítását megtanulhassuk, meg kell ismerkednünk a körülményekkel, az író egyéniségével és mindazokkal a politikai, társadalmi és vallási eszmékkal, amelyek akkor befolyást gyakoroltak az elmékre. Látható tehát, hogy a biblia szavait és kifejezéseit nagyon nehezen lehet igaz értelmük szerint fogni föl.

*

Az emberek gondolkozása gyökeresen megváltozott. A szülő észre veszi a gyermekén, az öreg emberek az ifjakon, az olvasók az irodalmon, a hívők a valláson, de a vallás is a hívőkön. Ezt más szavakkal így fejezhetnők ki: ma már nem olyan a családi élet, sem az ifjuság, sem az irodalom, sem a hit, sem a vallás, a milyen régen volt. A három első miatt töprenkedik mindenki, a két utolsóval foglalkoznak a hivatalosok, de sem ezek, sem a hívők és hitetlenek nem foglalkoznak eleget és nem elég alaposan. Nem mernek a dolog gyökeréhez nyulni. Az emberek a vallás kérdéseiben szeretnek türelmeseknek látszani, pedig legtöbbször csak közömbösek. Inkább elszenvedik, hogy a vallás gyökerei el-sorvadjanak s a hit kihaljon, hogysem a nehezebb kérdésekkel szembe nézzenek és azokat tisztázzák.

Nem mennénk túlzásba, ha azt állitanók, hogy a protestáns nevelésű emberek vallásossága a bibliával áll vagy esik. A protes-

táns vallás biblia- vallás, vagyis a mit a bibliából nem lehetett bizonyítani azt a protestáns elvetette s a mit a bibliából összeállíthatott, azt hittának nevezte, megállott mellette s nem szívesen mozdult tovább. Nem vette észre s a nagy többség nem is akarta látni, hogy a biblia megmozdult a lába alatt, sőt annyira elmozdult, hogy egy részök immár nem is áll rajta. A nem protestánsok a biblia mellé számos egyebet behelyeztek az alapba s minthogy a mozgásban ők is részt vesznek, az ők alapjuk is megmozdult megváltozott s legfennebb csak külső kötésekkel és támasztókkal tudják összetartani. Meddig maradhat így, senki sem tudja, de mindenkinek kötelessége érdeklődni iránta.

*

Ki volt a megalapítója Izrael vallásának? Erre a kérdésre az ó-testamentum két feleletet ad. Egyikben azt mondja Ábrahám, a másikban Mózeset nevezi meg. A zsidóság a másodikat fogadta el, mert könyvének írása szerint a törvények és parancsolatok Mózesnek adattak Istentől. Hogy a törvény kiadásában Istennek milyen szerepet kell, vagy lehet tulajdonítani, a fölött nem vitatkozunk. Most már kevés ember gondolja, hogy szó szerint kell venni az ilyen bibliai mondásokat: „Mikor (Isten) vele való beszélését elvégezte volna a Sinai hegyen adá Mózesnek a bizonyoságnak két tábláját, az Isten újjával írt kőtábláját.“ (Móz. 32. 18. v.) Ennél sokkal nevezetesebb az a kérdés, a melyet a tudományos vizsgálódás támasztott, vajjon Mózes ismerte-e a zsidók Istenét (Iahveh) vagy csak a próféták érdeme az egyisten ismerete. A mai vizsgálódás eredménye az, hogy Mózes is több Istent imádozott.

*

Nagyon régen megmondották, hogy a harag rossz tanácsadó. Mi azt mondjuk, hogy a harag nem ad hanem elvesz: elveszi az ember eszét, tehát a ki haragszik olyan mint a részeg ember; elveszi az ember erejét, tehát aki haragszik, olyan mint a bilincsekbe vert fogoly.

*

Egyik amerikai lapunk írja: Sokszor eszünkbe juttatják azt a párbeszédet, a melyet egyszer egy katolikus pap és egy unitárius folytattak, megfelelő hévvel. A katolikus: Tudja kérem én szívesen érintkezem önnel mint uri emberrel, de nem mint kereszténnyel. Az unitárius így felelt: „Sajnálom hogy én önnel mint kereszténnyel tudok érintkezni, de mint uri emberrel nem.“

*

Lánra verve. Elszorult szívvel írjuk ezeket a szavakat, mert Kolozsvár utcáin olyan jelenetet láttunk, a mely ez iskolás város-

nak mélységes nagy szégyene. Három fiut láncra verve kisért fogházba két fegyveres rendőr. A fiuk 13—16 év körüliek. Most a kolozsvári börtönben vannak és várják a büntetésüket. Mindenki azt kérdezi, mit vétettek ezek a kis suhancok? Éjszaka idején fölverték egy boltot, elloptak egy pár száz korona értékű portékát. Miért loptak? Hogy vetemedtek ide? Ki a hibás? Hol vannak a szülők? Hol vannak az iskolák? Miért nem jártak iskolába? Első helyen a szülőket keressük. A hat közül kettőt a korcsmában találunk meg. Ezek magukra sem tudnak gondot viselni. A többi elhalt vagy eltűnt. Tehát ezek a társadalom gyermekei. Mi vagyunk felelősök érettük. Én is, más is, mindenki. Gyermekevődő-Liga te légy ezeknek a nevelőjük. Faragj embert belőlük. Ad vissza szabadságukat, jogukat, becsületüket!

*

Egy görög bölcs (Diogenes) arról lett híressé, hogy egy hor-dót elég nagyra tartott lakóháznak. Váltig gúnyolták az emberek, de őt nem lehetett behozni abba a világba, a mely szerinte nagyon rossz és nagyon oktalan volt. Ma is vannak ilyen bölcsök. Egyik azt mondja: én nem szeretem a férfiak társaságát, mert sok közöttük az üresfejű ember, a másik azt mondja: nem szeretem a nőket mert némelyikök nem folytat szép életet, a harmadik azt mondja: utálom a szegény embert, mert mindenik rongyos, szenny-es és szagos. Van olyan is, aki a szegény gyermekeket támadja meg azért, mert azoknak vagy az apjuk vagy az anyjuk rossz ember volt. Minden ilyen okoskodásnak az a vége, hogy a mi Diogenesünk senkiért sem tesz semmit s végül magát is meg-utálja s szeretne olyan búvó helyet találni a hol magával se kellene találkoznia.

*

A kinek nincs gondolata, rendesen nagyon közönséges dol-gokkal foglalkozik. A gondolat fölemel a lelkiek körébe, a gondolat hiánya következtében lesüllyedünk a földre. Járjon végére bárki is, kik a pletykázók, kik a rágalmazók, kik gondolnak gonoszt s meg-győződnek, hogy azok, a kiknek nincsen jó gondolatuk, mert nem szeretik a jó könyveket, nem szeretnek tanulni és dolgozni. A ki dolgozik nem ér rá, hogy másokkal bajlódjék. Elég neki a maga gondja. Nem rágódik a mások becsületén, örvend, hogy a ma-gáét épségben tarthatja.

Imádság.

Uram! Te vagy az, ki naponta áldó kezeidet kiterjeszted azokra is, kik arra nem méltók, mi gyarló emberek érdemelni nem tudjuk s csak kérve kérünk légy velünk, ne távozz el mert a sötétségben el téved lelkünk.

Óh! adj erőt munkálkodni míg napjaink tartanak, míg az örök éj be nem fogad, hol a Te akaratod szerint léssen örömünk vagy bánatunk.

Légy oltalmunk!

Amen!

Egy távolban élő nő.

Pünkösd ünnepén.

Menjünk föl az Ur házába, s a magasság Istenének szólni ajkunkon az ének, mert mindenütt dal zengedez valahol élet van. Kigyúltak a kertek arcain az örömrózsák, szól a bokorban a madár, zümmög a légben, a göröngy tövében a kis méh s a még kisebb bogárka. Ének, dicsőítés, Istennek szóló hála ez.

Ha nemis volna telve a szívünk a tavasz áldásait érezve, ha nemis mozdítná ajakunkat a hála, hasson át, ragadjon magával ez a felséges harmonia és buzduljunk dicsőítő éneklésre, mert jó nekünk itt laknunk, jó a mi szemeinkkel néznünk a napot, keblünkbe szívünk az üdítő illatot. Az Éden szép kertjében, a paradicsomban vagyunk mi ha halljuk az égi szótatot, s ott is maradunk, ha bűneink miatt nem kell elrejtőznünk, mint amaz embernek, aki engedett a csábító szavának, mint ama tanítványoknak, akik árulóivá lettek mesterüknek.

De még ha hibáztunk, ha vétkeztünk volna is, itt az idő, előttünk a példa. Szülessünk újra mint az első pünköstkör a tanítványok. Temessük el bűneinket a megbánás sirjába, s támosszuk föl hitünket a pünkösdi újra születés szent lelkesezésére. Szóljunk tüzzel, hogy perzselődjék föl keblünkbe a mi ott rosz volt. Szóljunk az igazság erejével, hogy hassunk át mindenkit, a kihez szavunk eljut. Mert szólni kell, most midőn alkalmas idő kínálkozik, s még akkor is ha igazságunk miatt szenvednünk kellene. Az égbetörő pacsirtát nem bírná el szárnya, ha ajkáról nem segítné, nem emélné a dal; a csalogány nem virrasztaná dalával az egész éjszakát, ha szívét nem hevítné a

szerelem kötelessége, a mely neki parancsolja a dalt. A parancs szól mindenkinek, de kevesen lesznek éneklő madarak, lángnyelvű apostolok.

Ti kik szeretitek hitünket ilyenek lenni igyekezzetek.

Dr. Boros György.

K O Z M A G Y U L A .

Az unitárius egyház képviselő-tanácsának egyik tagját, a budapesti egyházközség presbiterét és a Dávid Ferenc egylet volt alelnökét, méltó kitüntetés érte. A székesfőváros vezető férfiai, élén Fülep Kálmán főpolgármesterrel és a székesfővárosi törvényhatóság számos vezető tagjával, pedagógusai, a második kerület polgársága, a végzett és a jelenlegi tanítványok serege, f. hó 9-én a budai Vigadó nagytermében lélekemelő ünnepségre gyűlt egybe, hogy Kozma Gyula polg. leányiskolai igazgatónak huszonöt éves igazgatói működését a szeretet és háládatos érzés jelével megünnepelje. Az ő lankadatlan, ügyszerető működése méltó kiegészítője a székesfőváros törekvésének, mellyel a nevelés és oktatás ügyét szolgálva és fejlesztve, a nemzeti kultúra harcosai közé lépett. Kozma Gyula munkás életét a nőnevelés előmozdítására szentelte. Szóval, tettel igyekezett növendékeibe a vallás, a haza, a család iránt való érzelmeket, az ismeretek elsajátítását beoltani. Az oktatás fellendítése vezette őt arra, hogy szaktudományával felkeresse az irodalmat. Egymásután jelentek meg a különböző iskolák számára irt földrajzai, atlaszai, melyek számtalan kiadásban láttak napvilágot. Irt csillagászati és történelmi kézikönyveket, a szak- és napilapokba értekezéseket, ismeretterjesztő cikkeket, tankönyvbírálatokat; két éven át szerkesztette a Polgári Iskola című tanügyi folyóiratot.

Kozma Gyula Székelyföld szülötte. 1853-ban Alsó-Simenfalván az egyszerű unitárius papi lakban élvezte az élet első örömeit. A székelykereszturi és kolozsvári gimnáziumok elvégzése után az Eszterházy grófi családnál vállalt nevelő állást. Közben a kolozsvári papnevelőben folytatja tanulmányait. 1875-ben Budapestre kerül, hol vasszorgalmával megszerzi a polgári iskolai tanítóképesítést, majd 1887-ben az egyetemen a középiskolai tanári oklevelet. Ugyanebben az évben választották meg a budapesti II. ker. polgári fiúiskolához segédtanárrá és két év múlva rendes tanárrá. 1878-ban lépett házasságra Tiszay Józsaival, Buda egyik régi tekintélyes családjának tagjával. A székesfőváros tanácsa sikeres munkásságának jutalmazásául 1884-ben a II. ker. polgári

leányiskola igazgatójává választotta, mely állását tudásával és akaraterejével mai napig szolgálja. Iskolája befejezőjéül 1892-ben megvalósította a kapcsolatos női kereskedelmi tanfolyamot. Pedagógiai érzéke és ismeretei széles köre azonban iskolája falain kívül

is tevékenységre buzdítja: résztvesz a fővárosi polgári iskolák, a tanítóképzők, a polgári és felsőbb leányiskolák reformjában, az approbálásra benyújtott könyvek és térképek birálatában; 1887 óta az Országos közoktatásügyi tanács külső bíráló, majd rendes

tagja ; 1895-ben a kultuszminisztérium a csongrádi iskolák miniszteri biztosul küldte ki. Nem kerülték el figyelmét a társadalom mozgalmái sem. Ezek között a nemzeti nyelv védelmét a magyar iskola, a népszerű felolvasásokat rendező és a lövész-egyletek körében teljesítette. Majd résztvesz a III-ik ker. takarékpénztár alapításában. A II-ik kerület polgársága megértette Kozma közéleti tevékenységét s a székesfőváros törvényhatósági bizottságának tagjai sorába emelte.

Kozma Gyula büszkén tekinthet vissza megfutott pályájára. Azok a szavak, melyek jubileumi ünnepségén elhangzottak, a kiváló paedagógust dicsérik. Melegen üdvözölte őt a közoktatásügyi miniszter képviselőjében *Módossy Imre dr. kir. tanfelügyelő*, a székesfőváros törvényhatósági kiküldött képviselője, az unitárius egyházközség részéről *Ürmössy Gyula dr.*, a budapesti polgári isk. tanárok részéről *Ullrich Gyula* igazgató, a II-ik ker. polg. fiúiskola tanári kara nevében *Buzás István* tanár, növendékei részéről *Balás Margit*, *Hanzély*, tanártársai nevében *Beszheft Ármin* és *Körömy Árpád dr. tanárok*. Az üdvözletek sorát egykori növendéke *Fuchsné-Eitner Milla* fejezte be, aki az ünnepeltnek átnyújtotta a nevét viselő alapítványról szóló okmányt. Az ünnepség befejezése ünnepi lakomával ért véget, melyen a jubiléumst, nejét és fiát, Kozma Jenő dr. fővárosi ügyvédet és családját lelkes köszöntőkkel üdvözölték.

Szívvél-lélelkekkel kívánjuk, hogy Kozma Gyula atyánkfia a nevelés és oktatásügy, a haza és vallásközönség javára évek hosszú során át folytassa eddigi sikeres munkásságát.

Ü. Gy.

Az utazásról.

— *Heinrich Józsa* igazgatónő felolvasása a Dávid Ferenc egyletben. —

— Utolsó közlemény. —

Kívált a fáradt utas nem nagyon örvend a gyermekeknek, akik izgó-mozgó természetüknél fogva, hol ide-oda futkosnak, hol meg másképpen alkalmatlanok. A szegény mamák eléggé iparkodnak őket lecsendesíteni, de az ilyen apró emberkének még nem hederítenek sokat arra, hogy „tekintettel” legyenek és vígan élvezik az úti örömeiket.

Az a kérdés is támadt már vigyék-e a szülők a gyermekeket utazni, ha ők üdülni akarnak. Természetesen legjobb helye van a

gyermeknek szülőinél; éppen szünidőben van a szülő legközvetlenebbül gyermekével, mert az iskolai időben a gyermek inkább az iskolának, mint az szülőinek él. Azonban a gyermekekkel való utazás sok nehézséggel jár, nemcsak hogy sokba kerül, hanem éppen az iskola által az utazás ideje nagyon meg van szabva. Vannak esetek, mikor az elkényeztetett gyermeknek éppen nem árt, ha néhány hétre más környezetbe jút s megtanul másokhoz alkalmazkodni — az ideges mama pedig rövid időre fel van mentve a mindennapi aprólékos gondoktól s gyermekét biztos, jó helyen — esetleg szüleinél — hagyva pihen és új erőt gyújt. Egy hírneves gyermekorvos különösen arra figyelmezteti a szülőket, hogy ne cipeljék a gyermekeiket városról-városra, szállodából-szállodába; ne fáraszták ki őket muzeumok, kastélyok nézésével, ne kinozzák őket a sok öltöztetéssel, mert ez mind csak az idegesség előidézője s ártalmas a gyermek gyenge teste-lelkének.

Ez a figyelmeztetés amellet szól, hogy jobb a gyermekeket biztos felügyelet mellett otthon hagyni, mint őket az utazás fáradságainak kitenni. Mert kétségtelen, hogy az utazás nemcsak élvezetet nyújt, hanem sok tekintetben fárasztó is. Sokan vannak, kik a vasuti vonatok rázását, a hajók himbálását, az automobílok zakatolását rosszul bírják és azért nem kedvelik az utazást. Hajdan lassabban ment az utazás, mint most; a nagy utazó cséza felszerelése, a társzekér ellátása sokkal nagyobb gonddal járt, mint most, a midőn gőz vagy villamvonal, ugyancsak gyorsan szállítja az utast vidékről-vidékre, országból-országba. S miután az ember önállóan, saját erejére utalva csak igen alárendelt mozgási képességgel bír, igyekszik ezt a tökéletlenséget kipótolni és a természeti erőket hatalmába keríteni; nem elégszik meg többé Stephenson találmányával, nem Fulton könnyű gőzgépével, de még Daimler diadalmával sem éri be, hanem minden áron a levegőt is meg akarja hódítani, a madarak művészetét ellesni, s röptében a világ körüli útját megtenni.

Milyen nagy szenzációt keltett a nyáron Zeppelin gróf repülési kísérleteinek kezdetleges sikere is, s milyen általános volt a jó germánok gyászja, mikor a levegőt meghódító léghajó porrá égett. Ha majdan az ember kutató esze csak ugyan leküzdi mindazon akadályokat, amelyek még ma a levegőben való utazást lehetetlenné — vagy legalább is veszélyessé teszik, — vajjon mily arányokat fog a világforgalom venni? Most még gyakran azon is tündöndünk, menjünk-e külföldre vagy nem? Hazafias meggyőződésünkkel megegyezik-e, ha heteket, hónapokat a külföldön töltünk, pénzünket idegen országban hagyjuk. Azt hiszem nem vétünk, feltétlenül, a hazaszeretet szent követelményei ellen, ha útunkat hazánk határain túl is kiterjesztjük: számos bizonyítékunk

van arra nézve, hogy a külföldön való járás nem idegenít el bennünket hazánktól; hiszen akkor ismerhetjük azt meg igazán, ha összehasonlíthatjuk más országokkal. A hazai állapotok elfogulatlan megítélését is megkönnyíti a külföld ismerete; a művelt külföldön szerzett tapasztalatokat hazánk javára fordíthatjuk és ezen igazságokat szeretném még hozzáfűzni: már azért is szolgálhatjuk hazánkat külföldön való járásunkkal, hogy az „alapos műveltségű“ külföldi nemzetek bennünket magyarokat ne pusztán a nemzeti-ségi túlzók elrettentő színekben festett tudósításából ismerjenek, hogy bebizonyíthassuk, hogy mi magyarok műveltség tekintetében már is „európai színvonalon“ állunk s jó modor és tudás tekintetében bármely nemzettel felvehetjük a versenyt.

Igy a külföldön való utazás közben is foglalkozhatunk hazánkkal, szolgálhatjuk annak érdekeit, ki-ki a maga tehetsége és egyénisége szerint, ha nem is adatott meg mindenkinek, hogy olyan fényesen bebizonyítsa, mennyire értékesíthető mindaz, amit a külföldön tapasztalt, látott és tanult, mint a legnagyobb magyar Széchenyi István gróf, akinek alkotásai a lánchidtől a vaskapuig hirdették, hogy hosszas külföldi utazásai csakis a haza javára váltak.

Ne hogy abba a gyanuba keverédjem, hogy dicshymnusokat igyekszem zengedezni a külföldről, sietek kijelenteni, hogy, a külföldi utazásokat, csak abban az esetben és azon feltétel mellett helyeslem, ha előbb hazánkat saját tapasztalatainkból ismerjük.

Igy mindenképpen sok haszonnal jár és sok örömet szerezhet az utazás, kivált annak, akinek egészséges a teste, mívelt a lelke és kedvezők a körülményei; mert az utazások emlékei szebbé teszik az életet, kedvesebbé az emberi társadalom alkotta világot és erőt adnak az élet viszontagságaival való tovább küzdéshez,

Két nőpap.

A feministák nemzetközi kongresszusán Londonban, két amerikai delegátus volt, akik ott papi tisztet töltenek be. Shaw Anna és Safford Maria. A Christian World tudósítója felkereste őket és érdekes beszélgetést folytatott az illusztris vendégekkel. Arra a kéré-

sére, hogy a nőpapokkal szemben van-e előítélet Amerikában, Miss Shaw nem adott tagadó választ, de kifejezte, hogy erős meggyőződéssel és tehetséggel, azt, ami van, le lehet győzni. Ujabbán történt az az elítélendő dolog, hogy egy szegény gyülekezet nem tudott férfi lelkészt fizetni s nőt választott, amíg a gyülekezet oda erősödött, hogy férfit is fizethetett.

Jóllehet ilyesmi sem Miss Safforddal, sem velem nem történt, tudomásunk van ilyen esetről. A nyugati államokban kevesebb s a keleti államokban, hol a római katolikusok és anglikánok uralni szeretnék a helyzetet, az előítélet több. Miss Shaw a papságot a legeszményibb s az anyasághoz közelálló hivatásnak tartotta. Ujabbán azonban a feministák ügyéhez csatlakozott s most azok nemzeti egyesületének az elnöke.

Safford Mária Jowa államban a des moinesi gyülekezet papja. Harminc éve, hogy pap. Trinitánus gyülekezetben nőtt fel, de azután unitárius lett. Távollétében a német származású híres angol unitárius nőpap, von Petzold helyettesíti. Miss Safford elegáns, magas, középkorú nő. Emberismerete és munkaképessége mesés. Három helyen volt pap s a gyülekezetet mindenütt megerősítette. Most Jowa fővárosában, Des Moinesben, a Missisipi folyóhoz közel, lelkész, ahol önkéntesen püspöki címet adott neki a közönség. Legelső meghívásakor Siouxba nem kapott egyhangú szavazatot. De már egy év múlva ott is egyhangulag választották újra. Ott ugyanis minden évben újra választják a papot. Ettől az időtől kezdve Miss Safford mindig egyhangú szavazatot kapott. Évi fizetése 15.000 korona. Gyülekezetében az állam legelső emberei közül is többen vannak.

Angliában léte alatt több helyen beszélni fog.

(K. S.)

Két levél.

I.

Tisztelendő Esperes Úr! — Mindenekelőtt szíves bocsánatát kell kérnem, hogy drága idejét levelemmel igénybe veszem. De valami belső lelki erő hajt, hogy tisztelendő úrhoz forduljak. Teszem ezt annál nagyobb bizalommal, mivel a tisztelendő esperes úr ezelőtt 20 évvel a Kolozsvári Unitárius Cellégiumban tanítóm volt.

Majdnem tíz éve, hogy szűkebb hazából, Erdélyből s ezzel az unitáriusok földjéről elkerültem; ezen idő óta csak

vendégképpen járok haza, akkor is csak rövid időre. Hiányzik a templom s az én lelkem áhítozik utána. Itt a felvidéken nem-hogy unitárius, de még magyar egyház sincsen s így lelki táplálékomat könyveim s az Unitárius Közlöny képezik. A róm. kath. templomban negyedévenként van ugyan egy-egy magyar egyházi beszéd; de nem találok bennük olyat, ami engem fölemelne. Az ág. h. ev. istentisztelet meg csak tót nyelven folyik; de én ezt a nyelvet nem értem s így nem tudom utamat templomuk felé irányítani. Pedig úgy vágyakozom az egyházi tanítások felemelő beszéde után. Urvacsorával 5—6 éve nem éltem. Nagyon reám férne egy kis közeledés Isten háza felé.

Szüleim mély vallásosságban neveltek s ennek zománcát nem mosta le rólam sem az idő, sem a távolság. Szeretnék néha-néha az én templomomba, a mi híveink közé ellátogatni.

A küszöbön álló pünkösdi ünnepen szakítok időt arra, hogy a fővárosba ránduljak s akkor az Urasztala elé fogok járulni. Azért bátorkodom e levéllel a tisztelendő esperes úrhoz fordulni, hogy szíveskedjék velem tudatni, pünkösdi ünnepén melyik napon tartják Budapesten az urvacsora-osztást.

Kiváló tisztelettel

T. Sz. M. 1909. május 17. egykori szerető tanítványa

G. I.

II.

Kedves Hitrokon! — Levelét nagy örömmel vettem. Annak minden sorából s a sorok közül is kiolvasom, hogy unitárius egyházunk iránt meleg bensőséggel viseltetik. S az ottani mostoha viszonyok mellett is keres és talál magának alkalmat, hogy lelki szükségleteit némi részben kielégítse.

Száz meg száz atyafiának ebben a távoli hazarészben ugyanaz a helyzete. S bizony ünnepnap az, amikor véletlenül ismert, vagy ismeretlen hitrokonával találkozhatnak.

Jöjjön Budapestre Pünkösdi első napjára. Akkor van itt rendeseu urvacsora-osztás Koháry utcai templomunkban d. e. 11 órakor. Másodnapjára mindig a vidéki filiákba megyek ünnepi szolgálatra. Ezuttal éppen Aradra, ahol 4 ifjat fogunk konfirmálni.

Ha majd személyesen szerencsénk lesz, olvasni valót is szívesen adok a Kis Könyvtárból s a D. F. Egylet évkönyveiből. Csak juttassa eszembe.

Turócbán volt jó ideig B. Gy. tanfelügyelő afia is, aki hivatalos dolgai mellett a felvidéki magyarosodás ügyének is sokat használt. Most Lugoson és környékén működik.

Iskolánk p. yütt töltött napokra kellemesen emlé-
kezem vissza.

Bp., 1909. V.

Hitrokoni szíves üdvözléssel

J. M.

U. i. Ehhez a két levélhez nem kell kommentár. Ez is mutatja, milyen nagy szüksége volna egyházunknak egy-két utazó lelkészre, akik egyházunk ígéit, testvéri kézszorításának melegét, elvihetnék távol vidéken elszigetelten élő hitrokonainkhoz, kiket az életpálya idegen világba, messze elsodori. Szűkös viszonyaink mellett ez talán csak álom. De szép álom. Adja Isten, hogy ebből a szép álomból még szebb valóra ébredjünk valaha!

Józan Miklós.

S Ó H A J.

Viztükrén ingó gyenge nád!
Szél hajt meg, eső csap le rád,
Záporosó meg nem kímél,
Védemed nincsen senkinél.
Rád tán a csillag sem ragyog . . .
— Én nálad még árvaabb vagyok.

Bús felhő, eget mennyező!
Halk, síró csöppel könnyező,
Nyugodni nincs sehol helyed,
A bánat együtt jár veled.
Azért zokogsz úgy csöndesen:
— Én nálad többet könnyezem.

S te délre induló madár,
Kit megcsalt itt a csalfa nyár
De im, kibontja szárnyaid
Egy jobb hazáról égi hit
Hol örök a sugár, a fény;
— Oh bennem is él szent remény
S ha szárnyam már kibonthatom
Én nálad messzebb bújosom.

BERDE MÁRIA.

Az ifjakhoz.

Dr. Boros György dékán beszéde, melyet az unitárius főgymnáziumi tanulók istentiszteletei (vasárnapi iskola) 30-ik évi bezáróján mondott

Kedves ifjak!

Szeretem a tavaszt. Gyönyörködöm a virágillatban. Bámulo-
lom azt a munkát, a mi egy tavasz reggelen véghez megy.

Eltelik szívem azzal a bűbájjal a mit egy virágos kert ezernyi csodája szétáraszt.

Keresem a forrást honnan az andalító illat fakad. Szeretném megmérni azokat az elszálló lehelleteket, amelyeket illatnak nevez a nyelv s mennyei nektárként élvez a szív.

Látom, hogy hiába fordulok a tudományhoz, mert az csak magyarázatot ad, de nem tudja a valót. Visszatérek lelkembe s onnan megfejttem a nagytitkot. Az isteni lélek a teremő erő. Az emberi szív a nagy megismerő megérzi. Harminc esztendeje immár hogy élvezem a legszebb virágos kertet, gyönyörködöm virágaiban. Az ifjuság a virágos kert s a virág illata az ifjak vallásos hite.

Tudjuk, hogy a virágot a tavasz fakasztja. Látjuk hogyan mozdul meg a rügy, érezzük, hogy a nap az a nagy mester, aki ezt a hatalmas mozgalmat vezeti, de azontul, a részletekben, a kezdet nagy kérdéseire nem tudunk felelni. Itt már hitünk a vezér, mely az Istenhez juttat.

Ifju barátim, a ti szíve'ek ezernyi ágán gyökereznek a lappangó rügyek. A szív örökös tavaszt és örökös nyarat él. Neki nem kell szenvednie a félelet dermesztő fagyát. Ha úgy akar, mindig láthatja a mosolygó hajnalt, a nyiló virágot, élvezheti az érő gyümölcsöt. Csak egy a kívánatos dolog: éljen szívével, járjon hitével.

Hányszor láttam én már s mennyiszer élvezém azt a gyönyörűséget, hogy a harmateső — tanításunk — után arcotok rózsái, szemetek liliomai kinyiltak s ti minden virágos kertnél jobban bájoltátok el a hit kertészeit. Mily édes öröm hallani ajkatokról a megfogamzott gondolatot, a megerősödött hitet. Mily elbájoló az a dal, amely szívetek mélyéből fakad s föl-emel az ég Istenéhez.

Remélem s hiszem is, hogy megéreztétek, hogy a mi egyszerű vallásunk és az iskola hirdette tudomány között olyan tökéletes összhang van, mint az élet és a munka között. A kettő együtt halad, együtt nemesedik.

Ha a tudománynak vannak nehéz göröngyei, azokat föl-morzsolja a hit napjának melege, amely kitartó, örökösen edzve működő. Mi erre törekedtünk annyi téli vasárnapon át. Töleték várjuk, hogy a hiv tanítványokból buzgó apostolokká legyetek. Olyanokká, amilyenek voltak leendő papjaitok, mindig lelkes tanítóitok, az én kedves segítő társaim, akiknek neve'ekben, érettetek, a legforróbb köszönetet mondok s kívánom, hogy ezutáni munkájok is annyi áldást teremjen, amennyit én és ti élveztünk.

A Dávid Ferenc egylet köréből.

A budapesti Dávid Ferenc Egyesület ápril 24-én tartotta idei záró felolvasó ülését az unitárius templomhan. A templom zsufolásig megtelt intelligens szép közönséggel. *Rohoska József* sárospataki teológiai tanár „Teologia, Sociologia“ címen tartott előadást. A középkor teológiája elvonta a hívő lélek figyelmét a földiektől. A reformáció teológiája ugyan közelebb áll a földhöz, gyakorlati kérdések megoldására is nem egy ízben szerencsével vállalkozott, de általában véve még mindig tulságosan elméleti arra, hogy magára vállalja keresztény alapon azt a rendkívüli átalakulást, amelyet a sociologia apostolai itt és amott, tele torokkal hirdetnek. A modern teológiának jutott az a szép föladat, hogy a túlvilági ábrándok és remények helyett, melyeket romboló fegyvereivel szétfoszlani törekedett, a társadalmi fejlődés evangéliumának alapos ismertetésével és bátor hirdetésével új világot teremtsen. Buzogány Anna szavalata-Pichler Elemér és Révy Aurélia éneke is nagyban hozzájárult az est sikeréhez. Ürmössy elnök záróbeszéde után Ferenc József püspök úr ékes szavak kíséretében megáldotta a jelenvoltakat.

Templom után az „Alkotmány“ vendéglőben bucsú-vacsora volt, melyen sárospataki és pozsonyi barátainkkal együtt mintegy 50-en vettünk részt. Testvéries melegséggel ünnepeltük a főpásztort és családját. Lelkes hangulatban éltettük a protestáns testvériséget. Az egyesület szép missiója is több oldalról nyert méltányoló elismerést. Csak egy hiány volt itt a templomban is, hogy t. i. a *Perczel* család betegség miatt nem vehetett részt a mi örömmünkben.

Rejormátus theol. tanárok a *D. F. E.*-ben.

ns.

*

A maga idejében véletlen és váratlan zavar miatt, kimaradt volt Zoványi Jenő pozsonyi theol. tanár felolvasásáról küldött becses tudósítása P. K. F. ónagyságának. Most a másik pozsonyi kollegájával együtt mutatjuk be s szíves bocsánatát kérjük az érdekelteknek.

Szerk.

Nagy és előkelő közönség jelenlétében tartott Zoványi Jenő sárospataki theol. tanár a „reformáció egyházá“-ról szóló előadását a Budapesti Dávid Ferenc Egylet felolvasó ülésén. Hatalmas erővel és szabadelvűséggel vázolta a reformáció igazi egyházát, mely tulajdonképen egy „láthatlan“, nemesebb, képzeletben élő, egyetemes egyházban nyilvánul meg. S bár teljesen sem az egyik, sem a másik ember építette felekezeten fel nem található egészen, mégis az összes egyházak szabad-

elvű harcosai és minden szociális, a közérdekért dolgozó ügy munkásai ehhez az egyházhoz tartoznak és ezen egyházért küzdenek !

Szóval azokat a liberális, magas színvonalú és tényleg felekezeten felül álló tanokat, melyeket a fejlődő és haladó unitarizmus még egyház alakjában is képes produkálni — a felekezeti kereten kívül jelentkezve ismertette a nagy szellemű előadó. A haladásért és fejlődésért rajongó reformátorok között erősen kiemelte Dávid Ferenc hatalmas egyéniségét.

A nagy tetszéssel sőt bámulattal fogadott előadáson kívül mély benyomást tett ugyanakkor Józán esperes liberális imája, Paulay Erzsi, a nemzeti színház művésznőjének érzelmes szavalata, valamint Ch. Révy Aurélia operaénekesnő hatalmas templomi éneke, mely méltó harmonikus bevégzése volt a valóban erőteljes szellemi estének.

Ime beteljesedett nagy tudósunk (gondolom Brassai) ama jóslása : „Eljön az idő s a mi vallásunk nem is lesz külön vallás ! Velünk lesz mindenki, aki keresi a mindenséget kormányzó egyetlent s bízik az emberi értelem csodálatos erejében . . .“

*
P. K. F.

A D. F. E. felsőfehérvári fiókköre tavaszi gyűlését f. évi május hó 13-án Ürmösön az unitárius templomban nagyszámu gyűlekezet jelenlétében tartotta, hol imát Varga Dénes felsőrákosi lelkész mondott, éneket Nagy Árpád helybeli énekvezér vezetett.

Osváth Gábor elnöki megnyitójában Isten s szeretetét, az ember viszont szeretetét és ezeknek megnyilvánulásait a tőle megszokott alapossággal fejtegette.

Felolvasott Kiss Aladár hévizi lelkész. Felolvasásában különböző korszakokkal s az azokat alkotó emberekkel és így a mi Dávid Ferencünkkel is foglalkozott. Kereste korunkban az általa hirdetett hitbuzgóságot, a világosságot és a lelki ismeret szabadságát, de helyettök sok helyen nemtörődömséget, babonát, sötétséget és a családi életet megrontó decretumokat talál, mi miatt az újabb és újabb reformátot látja szükségesnek. Szavaltak: Nagy Árpád és Aranyi Aranka ürmösi áll. tanító és tanítónő. Utóbbi Kruger Aladár „Nemes Szücs János“ című költeményét választotta, melynek népszerűsége és speciális voltáért hálás is volt a közönség.

Elnöki bezáró után egyleti ügyek tárgyaltattak s ezek végzetével — a mai korban lehetetlen (1 koronás) ebédíjakért — Osváth Gábor esperes-elnök asztalának valánk vendégei. Az ebédíjakra nézve talán ideje volna a szokás hatalmán túladni. P. Á.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

Az egyetemi ifjuság rendkívül szép lobogót készítettett s azt május 19-én a Nemzeti Színházban nagy ünnepélyességgel fölavatta. Az ünnepélyen a magyar országgyűlés két háza, az összes tanintézetek és nagyszámu előkelőség vett részt. A főrendiház szegét a főtiszt. püspök ur verte be a főrendiház elnöke kitüntetett megbízásából, részünkről az egyházat a főt. püspök ur, az intézetet a dékán a főgymnasiumot az igazgató képviselték.

Az első unitárius templom Norvégia fővárosában Krisztianában most épül. A pénz egy része immár kéznél van, a többit most gyűjtik a külföldi hitrokonok. Szép lenne ha a magyar unitáriusok filléreiből is jutna a tetőzetre.

Tanítógyűlés Vargyason. Az Erdővidéki Tanító Egyesület ezidei vándorgyűlését máj. 10-én Vargyason tartotta Kiss Tamás 40 éves jubileumával kapcsolatban. Az unitárius templomban lefolyt ünnepély vezette be az Egyesület gyűlését, melynek középontja: Grega Ilona és Nagy Lajos gyakorlati tanítása volt. Szép énekszámok és szavaltatok emelték a gyűlés fényét. A program utolsó pontja volt a gyakorlati tanítások zártkörű bírálata. A nagyszabásu gyűlés csatános végeként szerepelt a helybeli tanítótestület által rendezett műsoros estély, melynek végeztével az egybegyűlt vendégek jó hangulatban szép emlékekkel telve távoztak el. L.

Dr. Barrows Sámuel meghalt. Egy rendkívül értékes amerikai férfi, ki Kolozsvárt és Tordát is meglátogatta volt s Tordán Brassai bácsival időzött egy pár kedves órát, egészen váratlanul elhunyt. Dr. Barrows papi ember volt. 1900-ban lapunk szerkesztője Washingtonban prédikált heiyette, ő pedig a vasárnapi iskolai ifjuság virágünnepén tartott beszédet. Gyönyörű és elragadó beszéd volt, meghatóan tudott beszélni a gyermekek szívéhez. A békekongresszusoknak Barrows állandó tagja volt.

A börtönügyet Ámérikában senki sem ismerte jobban, s reformjáért kevesen tettek annyit mint ő. Az amérikai unitáriusok között kiváló helyet töltött be. Az általános mély részvétet nagyon fokozta hogy kedves és nagymiveltségű nejét a halál hire Oroszországban érte. Mi magyarok és unitáriusok egy derék jó barátunkat veszítettük el.

Egyetemi tanulóknak egyházi segélyezése iránt mozgalom indult meg a kolozsvári kollégium körében. Első helyen a tanári pályára készülők segélyezése kívánatos, mert ezekből kerülnek ki tanáraink. Nagyon óhajtható volna hogy az egyház a jó tanulók vállairól vegye le a kenyérkeresés nehéz gondját.

Uj doktor. Varga Béla az unitárius főgymnasium tanára a napokban a helybeli tudományegyetemen a doktori vizsgálatot kitüntetéssel letette. Gratulálunk a szép reményű ifju tanárnak.

Az egylet pénztárába f. évi április hó 20-tól május 22-ig rendes tagsági díjat fizettek: Ifj. Nanovszky György Kolozsvár, 909-re, Ürmösi Tivadar 905—908-ra, Turcsányi Gyula 907—908-ra.

Előfizetői díjat fizettek: Balogh József Kolozsvár, Doby Ilona Pozsony 909-re, Elekes Jánosné Kolozsvár 907-re, Dr. Jeney Elekné Nagyenyed 909-re.

A küllőköri fiókegylet pénztárába fizettek: Gvidó Béla Dicsőszentmárton 909-re, Unitárius Egyházközség 908—909-re, Gálfalvi Istvan Harangláb 906—907-re, Gálfalvi Sándor 906 908-ra, Bedő Gábor Magyarsáros 908-909-re, Incefi Áron 905—906-ra, Szabó Albert Szőkefalva 907-re, Cikra Mihály Dicsőszentmárton 908-ra, Nagy Béla, Nagy Béláné Bethlenszentmiklós 908-ra.

Az Unitáriás Közlöny költségeire ajándékoztak: Ismeretlen 2 K. Dr. Jankovich Pál Székelykeresztur 20 K,

Józan Miklós Budapest 8 K. — Fogadják az egylet köszönetét

Kolozsvár, 1909. május hó 22-én.

Gálfi Lőrinc
pénztárnok.

Torna- és vivóverseny. F. é. június hó 13-án d. u. 3 órakor tartja a kolozsvári unitárius főgimnázium torna- és vivóversenyét, melynek műsora a következő: Felvonulás. Himnus. Tagszabadgyakorlatok. Szertornázás. Versenyek. Fabot- és buzogánygyakorlatok. Kötélhuzás. Mintacsapatok. Játékok. Vivás. Gúla. Díjak kiosztása. Szózat. Elvonulás.

Homorod-Almáson máj. 20-án óriás zápor és vihar dühöngött. A nagy áradat számos embert tett hajléktalanná. Egy asszony a vízbe fult. A kár óriás. Nagy segélyre van szükségük.

Szerkesztői üzenetek.

Mindenkinek ajánljuk figyelmébe a megelőző számhoz mellékelt felhívást. A szerkesztő asztalára egy néhány igen kedves és értékes cikket kaptunk F. A. barátunktól, de lapunk zárta után. A jövő számunkban illő helyükön lesznek. Becses sorait köszönjük. K. S. A másokra is sor kerül.

Nem szünt meg a buzgó adakozás az Unitárius Közlönyre. Budapestről egyszerre öt adományt kaptunk. Ugy látszik a jó példa hat. Bizony örvendetes, hogy akinek van ad, hogy legyen másnak is.

IRODALOM.

Unitárius Egyháztörténeti Adatok.

(1619—1866.)

Unitárius Egyháztörténeti Adatok címmel hirdet előfizetést ifj. *Biás* István hítrokonunk, a gr. Telekiek marosvásárhelyi levéltárosa egy kötet érdekes, régi, történelmi anyagra.

A kétszáznál több levél és oklevél írója közt már az előfizetési felhívás vázlatos névsorában ott látjuk az utolsó három századból egyházunk legkitűnőbb tagjainak nevét. A becses anyag a Teleki grófok marosvásárhelyi levéltárából s az unitárius nagy családok abba olvadtt levéltárából került ki. Közreadójuk kiadásukkal hozzá akar járulni Dávid Ferenc születése 400-ik évfordulójának megünnepléséhez s a tiszta jövedelem felét a Marosvásárhelyt építendő unitárius templomra szánta. A kötethez kolozsvári kollégiumunk egyik történelmi tanára *Kelemen* Lajos ír előszót s ugyanő, mint értesülünk, a kötet függelékébe kiadja a *Keresztény Magvető* 48 évfolyam teljes történeti adatanyagának több mint 350 kivonatát. *Ferenc* József püspök úr a felhívást meleg ajánlással látta el. A kötet előfizetési ára 4, bolti ára 6 korona lesz. Az előfizetési összegek június 15-ig Kelemen Albert unitárius esperes címére Marosvásárhelyre küldendők.

A mező kincsei.

Nem kell azt hinni, hogy az arany csak a földben terem. A földszínén sokkal több és jóval könnyebben található, mert itt minden évben terem. Olyan gazdag a rét, a mező, az erdő, hogy azt soha sem lehet mind fölhasználni a mit ő egy tavaszon fölterít az ember szeme előtt.

De az a gazdag teríték nemcsak a szemnek szól, hanem a szívnek is, nemcsak jókedvet, hanem egészséget is varázsol. Jól tudták ezt régen is, mert minden okos asszony gyűjtött a számára bodza meg székfűvirágot, árnikát, útilaput, mályvát s sok egyebet, mert egyik-másik betegségnél jó hasznát vették.

Most ebben is nagyon előre haladtunk. Most a gyógytárak keresik és fizetik a gyógynövényeket s a földművelésügyi miniszter a papok és tanítók részére Kolozsvárt tanfolyamot rendezett, hogy megismerhessék a hasznos növényeket s megtanulják hogy kell gyűjteni, kezelni és értékesíteni a növényeket.

Firtosváráljai lelkészünk Máté Lajos, azok közé a szerencsések közé bejutott a kik az első tanfolyamon a mult évben tanulmányozhatták mezei kincseinket. Máté nem elégedett meg azzal hogy megtanulta s immár szorgalmasan tanítja községe népének, hanem megírta egy kis füzetben, kiadta azon növények névsorát, gyűjtése idejét, módját s a további eljárást.

Nagy szolgálatot tett lelkészünk az ügynek s a szegény embereknek, akik egy kis utbaigazítással sok jó pénzt szerezhettek.

Az egy ívre terjedő füzet címe „Vadontermő növények gyűjtése és értékesítése. Ára 50 fillér. A saját költségén kiadta és a Székelyudvarhely c. lap olvasóinak ingyen megküldötte Betegh Pál nyomdatulajdonos, aki nagy köszönetre érdemes.

